

Ірина ШУБА

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри управління проєктами в інформаційних технологіях
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут» (Харків)
iryna.shuba@khp.edu.ua

ПОЛІТИКА ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) відкриває нові горизонти для освіти, надаючи студентам і викладачам інструменти для автоматизації завдань, персоналізації навчання та розвитку творчих здібностей. Водночас, неконтрольоване використання ШІ створює виклики, пов'язані з академічною доброчесністю, достовірністю інформації та етикою. Відсутність чітких нормативних документів і правил використання цих технологій у навчальному процесі ставить під загрозу якість освіти та робить питання створення етичних і правових рамок для інтеграції ШІ в навчання надзвичайно актуальним.

Штучний інтелект має значний потенціал завдяки своїм можливостям для трансформації нашого життя та навчального процесу закладів освіти. Він дозволяє швидко створювати навчальні матеріали, аналізувати великі обсяги даних і адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб студентів. Наразі сучасні генеративні моделі можуть стати у нагоді при написанні текстів, створенні графічних, музичних матеріалів, кодуванні тощо, що значно знижує навантаження на студентів і викладачів. Е рамках дослідження за даною тематикою було проведено анкетування студентів 2–5 курсів технічних спеціальностей Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» з метою виявлення відношення та використання ними ШІ в процесі навчання. Аналіз анкет показав, що всі з опитуваних (вибірка склала 50 осіб) використовують інструменти ШІ в навчанні, з них 58,3 % це роблять постійно. Відповіді на питання з множинним вибором «Як ви використовуєте ШІ в процесі навчання?» показали, що найбільше здобувачі освіти використовують ШІ для написання есе та рефератів (зазначено у 46 відповідях), для підготовки презентацій (18 відповідей) та написання коду (10 відповідей), що свідчить про його популярність серед здобувачів технічних спеціальностей. Деякі студенти використовують ШІ для створення малюнків генерації музики та перекладу. Дане питання передбачало також варіант

відкритої відповіді, і один респондент зазначив, що використовує ШІ для «розмови з ним як з другом, якщо виникає питання». Ці дані підтверджують, що ШІ активно інтегрується в навчальний процес як інструмент для виконання різного роду академічних завдань.

Інтеграція ШІ у навчання має багато переваг. Проте, респонденти виділили кілька ключових проблем та загроз, пов'язаних із використанням ШІ в навчальному та професійному контекстах. Серед них можна виділити:

- 1) недостовірність інформації, яка може бути вигаданою, неточною, застарілою, упередженою;
- 2) втрата навичок критичного мислення через надмірне покладання на ШІ;
- 3) етичні питання і конфіденційність даних, створення дипфейків та інших форм дезінформації, які можуть використовуватися зловмисниками;
- 4) зниження якості навчання та професійної підготовки коли студенти не розвивають власні навички;
- 5) зниження рівня відповідальності за виконану роботу у випадках, коли студенти покладаються на ШІ як на єдиний інструмент, не приділяючи уваги перевірці або вдосконаленню своїх знань.

Результати анкетування показали, що ніхто і з студентів не довіряє результатам, згенерованим ШІ, на всі 100 % (рис. а), а 12,5 % завжди перевіряють відповіді (рис. б).

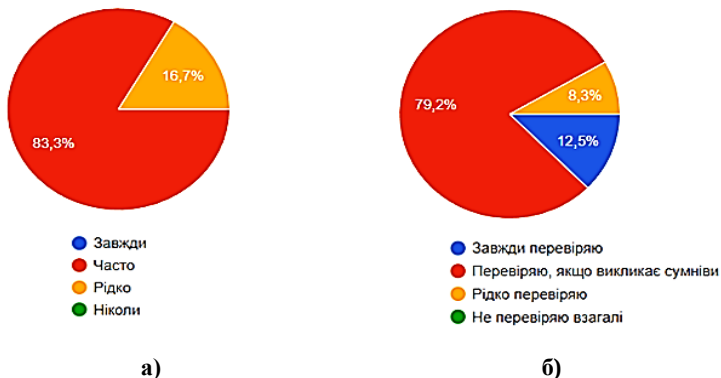

Рисунок – Розподіл відповідей на запитання анкети:

а) «Як часто, на вашу думку, інформація, створена ШІ, є достовірною?»

б) «Чи перевіряєте ви достовірність інформації, отриманої від ШІ?»

Враховуючи вище згадані труднощі та небезпеки, 50 % здобувачів підкреслюють необхідність розробки етичних правил використання ІІІ, впровадження освітніх програм із критичного мислення та навичок перевірки інформації, а також забезпечення захисту даних на всіх рівнях. Наразі в НТУ «ХПІ» не затверджено правил використання ІІІ в освітньому процесі.

Неконтрольоване використання ІІІ створює виклики, пов'язані з академічною доброчесністю, достовірністю інформації та етикою, і це є глобальною проблемою. ЮНЕСКО у своїх Рекомендаціях, ухвалених 193 державами-членами, закликає уряди всіх країн негайно запровадити глобальні етичні рамки для використання ІІІ в різних сферах життя людини, зокрема і в освіті [1]. Дані рекомендації акцентують увагу на необхідності створення прозорих та етичних рамок для впровадження ІІІ, закликаючи підвищувати обізнаність про ІІІ, розробляти навчальні програми з етики, заохочувати міждисциплінарні дослідження, а також забезпечувати захист прав людини та інклюзивність. Ще однією міжнародною ініціативою є Римський заклик до етики ІІІ, ініційований у 2020 році Папською академією «За життя» [2], яка спрямована на забезпечення етичного використання ІІІ на принципах прозорості, інклюзивності, надійності і відповідальності. Документ об'єднує релігійні, наукові та технічні спільноти задля створення стандартів, які враховують права людини та сприяють соціальній рівності.

В рамках дослідження було проаналізовано розроблені інструкції, положення, гайди, правила щодо використання інструментів ІІІ в навчальному процесі міжнародних та вітчизняних закладів вищої освіти. Спільні риси політик університетів щодо використання ІІІ зосереджуються на прозорості, етичності, перевірці даних та відповідальному використанні. Вони базуються на принципах доброчесності та рекомендують використовувати ІІІ як допоміжний інструмент, наприклад, для структуризації текстів, а не як основний метод для виконання навчальних завдань, сприяючи розвитку критичного мислення студентів. Університети Единбургу [3], Іллінойсу [4], Грінвічу [5], Глазго [6], Гарвард [7], вимагають обов'язкового зазначення використання ІІІ в академічних роботах та цитування його як інструменту, що сприяє прозорості, проте з різними ступенями деталізації. Університети Британської Колумбії [8], Гарвард і Лідс [9] наголошують на необхідності перевірки результатів ІІІ через ризики неточностей або вигаданої інформації. Масачусетський технологічний університет [10], Гарвард та Університет Единбургу впроваджують заборону

на введення конфіденційних даних у ШІ, забезпечуючи захист інформації.

Відмінності політик університетів відображають їхню адаптацію до локальних потреб та академічних пріоритетів. Наприклад, Університет Британської Колумбії та НТУ «КПІ ім. Сікорського» [11] дозволяють регулювання використання ШІ на рівні окремих курсів чи викладачів, які самостійно визначають допустимість застосування ШІ для виконання завдань. Особливі обмеження на завдання вводять Університет Лідса та Херсонський національний університет [12], які забороняють використання ШІ для виконання завдань, що потребують критичного мислення чи творчості, таких як есе чи аналітичні роботи. У свою чергу, Університет Іллінойсу акцентує увагу на використанні ШІ для розвитку навичок, корисних для майбутнього працевлаштування, але попереджає про ризики повної залежності від технологій.

Таким чином, встановлення чітких правил для використання ШІ в освіті – це відповідь на виклики, які супроводжують технологічний прогрес. Чітка регуляція дозволить зберегти етичність, прозорість і справедливість у навчальному процесі, забезпечивши баланс між інноваціями та традиційними цінностями освіти. Що необхідно як для збереження академічної доброчесності, так і для підготовки майбутніх фахівців до відповідального використання ШІ в їхній професійній діяльності.

Література:

1. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence Юнеско. URL: <http://surl.li/ysicqw> (дата звернення: 11.01.25).
2. Римський заклик до етики штучного інтелекту (Rome Call for AI Ethics). URL: <https://www.romecall.org/> (дата звернення: 11.01.25).
3. Guidance for working with Generative AI (“GenAI”) in your studies. URL: <https://information-services.ed.ac.uk/computing/comms-and-collab/elm/guidance-for-working-with-generative-ai> (дата звернення: 11.01.25).
4. Generative AI Guidance for Students. URL: https://www.vpaa.uillinois.edu/digital_risk_management/generative_ai/students (дата звернення: 11.01.25).
5. Artificial Intelligence (AI) guidance for students. URL: https://www.gre.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0022/364711/ai-guidance-for-students.pdf (дата звернення: 11.01.25).
6. Generative AI Guidance for Researchers. URL: <https://www.gla.ac.uk/research/strategy/ourpolicies/ai-for-researchers/> (дата звернення: 11.01.25).
7. Initial guidelines for the use of Generative AI tools at Harvard. URL: <https://huitt.harvard.edu/ai/guidelines> (дата звернення: 11.01.25).
8. UBC Guidance. URL: <https://genai.ubc.ca/guidance/> (дата звернення: 11.01.25).
9. Generative AI guidance for taught students. URL: <https://generative-ai.leeds.ac.uk/uol-genai-guidance-for-taught-students/> (дата звернення: 11.01.25).
10. Initial guidance for use of Generative AI tools. URL: <https://ist.mit.edu/ai-guidance>

11. Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/polityka-vykorystannia-shtuchnogo-intelektu_2023.pdf (дата звернення: 11.01.25).

12. Загальні політики використання штучного інтелекту в навчанні, викладанні й дослідженнях у Херсонському державному університеті. URL: https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx?id=00653012-555c-46b2-bb64-05ba9bf26773&utm_source (дата звернення: 11.01.25).